

*I den, i nosht, bjagajki s osirotelija si narod,
ot mjasto na mjasto,
kato korab v otkritija okean,
v bjagstvo se vpuskame,
chakajki koga shte zaleze slynceto
i shte prevali denjat,
i shte mine tymnata nosht
i zimnata beda, kojato e nadvisnala nad nas.*

*Zashtoto njamo go onzi, kojto ni syvetva,
nito onzi, kojto ot nevolja ni osvobozhdava,
i nevoljata ni se udvojava.
I kazah prez sylzi:*

*Dokoga, Gospodi, shte ni zabravjash dokraj,
dokoga shte se vyoryzhavat ot tvoeto nasledstvo?
Stani, Gospodi!
Zashto spish,
zashto liceto si, Bozhe nash, otvryshtash ot nas?
I otново vyzkryzni, Gospodi,
pomogni ni zaradi imeto svoe!
I taka, neprekysnato, ridanie kym ridanie
pribavjame
a otnikyde pomosht.*

Arsenie Charnoevich (okolo 1633 - 1706)
“Molitva kym zaspalija Gospod”

Snegyt pokri i poslednite sledi ot stypkite na onezi, koito zavinagi napusnaha Saraevo.

Na starite geografski karti sa nachertani granici s novi cvetove. Nanesli sa gi njakakvi nepoznati mydreci, koito nikoga ne sa pili voda ot Izvora na Bosna, nito sa videli slivacite nad Saraevo – kartografi, koito nikoga ne sa cheli imenata, izdylbani v krystovete vyruhu grobovete, koito veche nikoj njama da navestjava.

Narodyt se preselva ot edinija v drugija kraj na neshtastnata Bosna ili otiva v sysednite dyrzhavi. Pripreni chuzhdenci v beli bronirani koli s kartechnici nadziravat tova veliko preselenie. Drugi, s civilno obleklo, tichat ot edinija do drugija kraj na grada, obeshtavat, zaplashvat, pregovarjat, zapylvat s izjavlenija televizionnitate novini i vestnikarskitate koloni.

Izranenite saraevski kvartali lizhat ranite si kato kotaraci sled sbivane.

Popravjat se pokrivi i se ostykljavat prozorci.

Njakoi ot onezi, koito sa napusnali Saraevo, se vryshtat, za da vidjat ostatycite ot dovcherashnija si zhivot i da prodadat neshto ot ostanalija imot, ako mogat.

I onezi, koito sa se nastanili v tehните apartamenti i kyshti, syshto kaktto i syrbite, vjarvat, che “otneto e prokletto” i znajat, naucheni ot svoite predci, che shte gi spoleti goljamo zlo, ako ne platjat pone chast ot istinskata stojnost. Ako zloto ne spoleti tjah, sigurno shte spoleti tehните deca i vnuci, koito sa syvsem nevinni.

Sled tyzhnija opit na begylci, drugi se vryshtat, za da bydat turska raja, kaktto njakoga. Mjusjulmanskite vlasti blagosklonno pozvoljavat vryshtaneto na vsichki syrbi, koito ne sa nosili oryzhie prez vojnata.

No koj li ne e?

V Saraevo mogat da se vyrnat i onezi, koito nikoga ne sa tvyrdeli, che tova e srybski grad. Onezi, koito shte prodylzhat

kato grazhdani vtora klasa i shte se syglasjat na vsichki unizhenija zaradi kora hljab i pokriv nad glavata. Na decata im otnovo shte im byde otneto pravoto na istoricheska pamet. Za uchilishtata sa otpechatani novi uchebnici, ot koito sa zalicheni srybskite imena, istorija i literatura. Decata ot malki trjabva da uchat arabski i da ne jadat svinsko. Tova shte byde pokolenieto na novite enichari.

Nito edin hristijanin ne mozhe da zaema kakvoto i da bilo vazhno mjasto v tozi isljamski grad-dyrzhava.

Smeneni sa imenata na ulicite i ploshtadite.

Po granichnite punktove okolo gradi cyfti tyrgovijata.

Umeli i pohvatni hora ot dвете strani pravjat bogatstva, tyrguvajki pomezhdu si.

Nafta, benzin, rakija, amerikanski cigari i uiski, agneshko ot okolnitate planini, sirene i elektronika – vsichko e v obrashtenie, vsichko si ima cena. Razmenjat se svedenija za izcheznali i koleti.

Podkupvat se postovite, mestni i chuzhdi vojnici. Tuk vsichko se kupuva i prodava, ot kradeni neshta do zhivi hora, chieto vlizane ili izlizane ot Saraevo si ima tochno opredelena cena.

Tuk idvat da se sreshtnat onezi, koito vojната e razdelila.

Onezi, koito se bojat ot otmyshtenie, ostavat ot svojata strana, a onezi, koito s nishto ne sa upreknali vlastite, minavat granicata, za da gi vidjat.

Sedjat na zemjata, pushat, plachat i si razpravjat kakvo im se e sluchilo prez tova vreme.

Shofjori na taksita, mjusjulmani, stigat do samata razdelitelna linija i otkarvat syrbi do grada za golemi sumi, garantirajki im sigurnost, zashtoto poznavat i podkupvat postovite i patrolite.

Otnovo se pojavjava onzi osoben vid umeli i pohvatni hora, spekulanti i prekupvachi na vsjakakvi stoki, kojto pobezhdava istorijata i vojnite i kojto ne se interesuva ot nishto drugo, osven ot syshtestvuvaneto i bogateeneto. Tova e onzi pramantalitet, kojto e syzdal naj-bogatite syrbi – tashlihanite, oshte po vremeto na turskoto vladichestvo, koito poluchili imeto po nesyhtestvuvashcija veche Tashli-han, v kojto im e bilo razresheno da dyrzhat malki magazini.

Tashli-han bil masivna kamenna postrojka s chetirygylna forma, s pokrit dvor, nastlan s kaldyrym, s ognishte v sredata, na koeto se greeli konjarite. V prizemieto se namirali oborite i malki djukjani s naj-razlichna stoka i konska sbruja, neobhodima na pytnicite, a na pyrvija etazh – stai za noshtuvka. Srybskite tyrgovci, koito imali privilegijata da vyrtjat tyrgovija tuk, ne se razlichavali po oblekloto ni naj-malko ot turcite: noseli kato turcite fesove, cherni poturi s dylboko dyno i dolami (dylgi kaftani). Predpriemchivi i pestelivi, s techenie na vremeto tolkova zabogатели, che edin ot tjah, Eftanovich, kogato Tashli-han izgorjal, otkupil zemlishteto i na syshtoto mjesto izdignal znamenitija hotel “Evropa”.

Tashlihanite, tezi njakogashni drebni, rabolepni tyrgovci, se prevyrnali s techenie na vremeto vyv vlijatelna saraevska aristokracija.

Na novite granici mezhdu syrbi i mjusjulmani, koito do vchera vojuvaha, se syzdavat novi bogatstva. Malka budka s dve masi i kasa bira na naj-visokite v Evropa ceni, edin den shte se prevyrne v luksozen hotel. Onezi, koito dnes prodavat benzin v plastmasovi butilki ot koka-kola, skoro shte stanat sobstvenici na verigi ot benzinostancii. Parite njamat nacionalnost – ot ruinite na dovcherashno Saraevo se razhdат novite tashlihani, opijaneni ot uvlechenieto da pecheljat, s tyrgovski vryzki i ot

dvete strani, na koito e vse edno koj e na vlast v Saraevo, ako ne im prechi na biznesa.

Kato gybi sled dyzhd niknat bitaci, bezmitni magazini i zoni, v koito vyrvjat vsichki valuti.

Tozi nov biznes duh odkriva avtobusni linii, a skoro shte poletjat i samoleti mezhdou stranite, doskoro kryvni vragove.

Myrtvite shte bydat zabraveni.

Zhivite, koito sa izgubili ochi, ryce, kraka i nadezhda – shte prosjat milostinja pred dzhamiite i ostanalite cyrkvi, kakto i sled predishnite vojni.

Bogatijat arabski svjat shte obsipe sys zlato Saraevo kato edinstven pravoveren grad-kanton v Evropa, ta v nego, v tyrsene na dobra zaplata, otnovo shte zapochnat da pristigat prishylci ot razlichni narodnosti i veri, a s tjah – i mnogo alchni syrbi – da predlozhat znaniyata i uslugite si na novite gospodari, i v tova nikoj njama da namira nishto chudno.

V Saraevo nikoga njama da se vyrnat edinstveno onezi, koito sa go obichali prekaleno mnogo, za da ne go vidjat iznasileno i oskverneno, no tehnijat broj shte byde tolkova malyk, che shte mozhe da se prenebregne.

Syrbite pravjat novo Saraevo. Izrobotvaneto na plana za tova futuristichno nachinanie e povereno na izvestnija stroitel i urbanist Ivan Antich, kojto, zaedno sys sytrudnicite si, izraboti proekti na grad za dvesta i petdeset hiljadi zhiteli. Stoim v hotel “Bistrica” na Jahorina nad gigantski maket na bydeshtoto Saraevo, koeto e izbjagalo kym nebeto, v planinite, prostirashto se po tehniya hrebet. Gledam tozi nov grad i prosledjavam negovata nova Glavna ulica, pod planinskija preval, kojato me otvezhda do centralnija ploshtad sys Sybornata cyrkva, Teatyra, Universiteta i sgradite na ministerstvata. Ot svoja nov grad izgnanicate shte mogat da vidjat stariya – kogato njama da go e pokrill smogyt. Kak shte izglezhdat utreshnite mu zhiteli? Vyv

vseki sluchaj, shte zhivejat s okolo hiljada metra po-blizo do zvezdite, za razlika ot nas, koito gi vizhdahme samo ot vreme na vreme, kogato ni pozvoljivashe myglata.

Edno nad drugo, taka shte zhivejat dve Saraeva. I v novoto, i v staroto, decata pak shte kradat chereshi ot blizkite gradini, a dumite “obicham te” na usnrite na osemnajsetgodishnite shte zvuchat kato toku-shto otkriti, za pryv pyt izgovoreni.

I otnovo proleten cvjat shte pokrie starite rani i belezi.

No tova nikoga poveche njama da byde syshtijat onzi grad, kojto sme obichali.

Syshtoto shte si ostane samo vechnoto podzemno zlo, koeto tyrpelivo shte chaka kolkoto e neobhodimo, i nenadejno, njakoj den, kogato nikoj ne ochakva, shte razbudi drevnata omraza, shte povdigne na ramenete si i asfalt, i kaldyrym, i shte raztyrsi zemjata, taka che da zatreperjat i okolnite planini, i shte pochne v jarostta si da lapa i poglyshyta vsichko zhivo i myrtvo.

I vypreki che pozharyt na vojnata e ugasen ot debelite gumeni podmetki na botushite na chuzhdestrannite vojnici, pod pepelta e ostanala dostatychno zharava, za da se razgori otnovo v tozi grad – “ognishte na vojni”.